

ALIK

18436 ZETTERSTÉEN, K. V. Karl Järnhuvud i Turkiet. Av Ahmed Refik. Översättning fran turkiskan. [Charles XII en Turkie. Par Ahmed Refik. Traduit du turc.] MO 16 (1922), pp. 1-160

Ahmed Refik

Türkiyede 12. Surl. Ahmed Refikin Tankesiden seviss-

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

11 ARALIK 1991

Altınay, Ahmed Refik

GESCHICHTE

- ABULHAMID II
- ALTINAY, AHMED REFIK
- İTTIHAT VE ZERAKKI CEMİYETİ

Destek-Nr./Standort
27 A 18747

[Altınay, Ahmed Refik] Ahmed Refik: Inqilab-ı 'azim. (11 Temmuz 1324.)
İstanbul 1324 (=1908): 'Apir Matb. 127 S. [Türk.]
[Die Jungtürk. Revolution v. 1908.]

Ahmed Refik, Altınay
(v. 1356/1937)

Revnakajtr. B, 67

11 ARALIK 1991

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

GESCHICHTE

ALTINAY, AHMET REFIK

Destek-Nr./Standort
27 A 18728

[Altınay, Ahmet Refik] Ahmed Refik: İki gomite, iki gite.
İstanbul: İbrahim Hilmi 1919. 79 S. [Türk.]
[Zur Geschichte d. jungtürk. Periode.]

18336 GORDLEVSKY, V. A. Akhmed Refik Altınai (1880-1937). Sov. Vost. 3 (1945), pp. 265-268

Ahmed Refik A Hünrey
(1880-1937)

11 ARALIK 1991

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

ALTINAY, AHMED REFIK

Destek-Nr./Standort
27 A 18744

[Altınay, Ahmed Refik] Ahmed Refik: Meşhür Osmanlı şümendânları. Kitâb 1/2.
İstanbul: İbrahim Hilmi 1318 h. (=1900). 388 S. [Türk.]
[Lebensläufe führender Persönlichkeiten aus osman. Zeit.]
(Kitâbhâne-i Hilmi. 18-21.)
[Altınay, Ahmed Refik] Ahmed Refik: Türh şahıfaları.
İstanbul 1325 h. (=1909): Matba'a-i Ahmed İhsan. 144 S. [Türk.]
[Histor. Aufsätze.]

28 TEMMUZ 1994
MADDE YAYINLARI
SONRA GELEN BÖRÜMÜN

196) Gökman, Muzaffer:

Tarihi Sevdiren Adam : Ahmet Refik Altınay. İstanbul, 1978. XI
438 S..

(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları : 186)

Sisn. : 60584

ALTINAY, AHMET
REFİK

28 TEMMUZ 1992

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

- 3) Altınay, Ahmed Refîk:
Bizans İmparatorîçeleri / Ahmed Refîk. İstanbul, Teshîl-i Tibâ'at
Matbaası, 1331 [1915]. 134 + 1 S..
(Teşebbü'at-î Ta'rîhiye Şahîfaları;) Özege 2472
Sign.:56243

No: 2337

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DUKUMAN

8-1. 80da geldi

۲
۲۰۱

69

تاریخ عثمانی انجمنی کلیاتی

عدد : ۴

احمد رفیق

عثمانی لیلر و بویوک فرهدریق

(۱۱۳۳ - ۱۱۷۹)

بایون ایکنجی عصر مجریده عثمانی لیلرله فرهدریق ویلہلم و بویوک فرهدریق بینده
وقوع بولان مخابراته دائر دیوان هایون و نامتقی و بر مدخلی حاویدر .

استانبول

مطبعه اورخانیه

۱۱۳۳

دارالتصویر کتبخانه سی

۹ (496) 1747 = 94.35

11597

مدخل

عثمانی لیلرک روسیالیلرله ایلك مناسبتلری سلطان احمد خان ثالث
زماننده ، داماد نوشهرلی ابراهیم پاشانک صدارتی هنکامنده باشلادی .
واقعا پروسیا قراللی عثمانی لیلرجه مجهول دکلدی ؛ دها اسوج قرالی
دمیرباش شارنک (بندر) ه التجا ایتدیکی زمانلر ، فرهدریق ویلہلمک
اسوج آرسلاننه محجومی ، (بولتاوا) عزیزمتندن مجروح و پریشان فرار
ایدن قرالدن غربی بومدرانیایی آلماسی بابعالی رجالتجهده معلومدی ؛
فقط پروسیا ایله سیاسی مناسباته هنوز کیریشلمه مشدی .

پروسیا قراللرندن بابعالی ایله ایلك دفعه مخابراته باشلایان ، بویوک
فرهدریقک باباسی فرهدریق ویلہلم اولدی . قرال چاوش ه اصطیل
عاصره سنده کزیده و توانا عثمانی آتلرندن ده بر قاچ دانه بولوندرمق
ایتهدی . عسکرک و بینجیلک حسابیه غلیانه کلہرک عثمانی خاقاننه
مراجعت ایتدی . بومراجعت ، سلطان احمد خان ثالث ایله صدراعظمی
طرفندن کال ممنونیه تلقی ایلدی . ابراهیم پاشا ، فرهدریق ویلہلمک
کوندردیکی یوحانس یورغوچی به هر درلو قولایلقلری کوستردی . حتی
بونکاهده قالمادی ؛ فرهدریق ویلہلمک ایتهدیکی آتلری کوندردیکی کبی
آریجه کندیسیده ه هدیه اونق اوزره براسب جواد ه تقدیم ایتدی (۱) .
فرهدریق ویلہلمک وفاتندن سوکرا پروسیا تاجنه نائل اولان بویوک
فرهدریق تورکیه نیک شرقده کی اهمیتی تقدیر ایله مشدی ؛ روسلر ،
عثمانی لیلرله پروسیالیلر ایچون مشترک بردشندی . روسیه نیک قوت و قدرتی .

(۲) دیوان هایون نامه دفتری ، ۶ ، ص ۵۰۶

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK SANATI ANABİLİM DALI

..... BİLİM DALI

AHMET REFİK ALTINAY

HAYATI VE SANAT TARİHİ ÇALIŞMALARI

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	164918
Tas. No:	929 ALT

YÜKSEK LİSANS

08 AĞU 2007

OĞUZ AYDOĞAN

TEZ DANIŞMANI: PROF.DR. SELÇUK MÜLAYİM

İSTANBUL 2006

seyin Hüsâmeddin) eserlerini rehber yaparak *Sivas Şehri* ve *Kütahya Şehri* isimli eserleri neşrettim". Yerel kadı sicillerini kullanarak ilk kez bir şehir tarihi yazan Şakir Şevket (*Trabzon Tarihi*, I-II, İstanbul, 1294/1878) ve özellikle vakfiyelerden yararlanan Hüseyin Hüsâmeddin (*Amasya Tarihi*, I-III, İstanbul, 1913-1928), Halil Edhem'den önce bu vadiye eser vermişlerse de, Halil Edhem, başka alanlarda olduğu gibi, bu konuda da kitabe ve nümizmatikğin önemini ilk kez tanıtan modern âlimdir.

AHMED REFİK ALTINAY* (1882-1937)

Tarihçi Ahmed Refik, yalnız geniş aydın zümreye hitab eden yazılarını göz önünde tutan birileri için "tarihi sevdiren adam", bir "vülgarisatör" olarak bilinir; gerçekte Ahmed Refik'i, yurdumuzda "modern tarihçiliği başlatan tarihçi"ler arasında anmak gerekir. Ahmed Refik, gazete ve dergilerde aydın halk için yazdığı yazılar yanında, Avrupa tarihçiliğini tanıtan, ilk defa Osmanlı arşiv belgelerini geniş ölçüde kullanan ve yayınlayan, *Silâhdar Tarihi* gibi önemli vekâyinâmeleri bilimsel yayına hazırlayan, ilginç konular üzerinde birçok orijinal incelemelerle tarihimizi aydınlatan, yalnız siyasî tarihle değil, sosyal ve ekonomik tarihle ilgilenen bir tarihçi olarak *modern Türk tarihinin kurucularındandır*. Yazık ki, İttihadçı olması, onun hayatında talihsizliklere sebep olmuştur.

Hayatından Görüntüler

Ahmed Refik'in babası Sultan Abdülaziz'in vekilharcı Ürgüplü Ahmed Ağa'dır. A. Refik Beşiktaş'ta Valdeçesmesi'nde 1882 Şubatı'nda doğdu. Kendi ifadesine göre, babası Ahmed Ağa Mecidiyeköyü'nü kurmuş, A. Refik orada Askerî Rüşdiyesi'ne kaydolmuş; Kuleli Askerî İdâdîsi'nden sonra Harbiye'yi 1898'de birincilikle bitirmiştir. Bir süre Askerî mekteplerde öğretmenlik yaptıktan sonra, 1902'de Harb Okulu'nda Fransızca hocalığına atandı. *İdâdî* mektebinde öğrendiği Fransızca dil bilgisi, o dönemin birçok aydınları gibi, A. Refik'in yaşamı boyunca Batı fikir dünyasıyla yakından tanışmasını sağlamıştır. 1907'de yüzbaşılığa yükseltilen A. Refik ertesi sene Harbiye Harp Tarihi hocalığına getirildi. Yazı hayatına bu yıllarda atıldı. Bir ara *Tercümân-ı Hakikat*, 1908'de *Millet* gazetesi başyazarlığını üzerine aldı. 1909'da Pâdişâh tarafından Osmanlı tarihinin bilimsel incelenmesi amacıyla kurulan *Tarih-i Osmanî Encümeni* (TOE) üyeliğine getirildi. 1912 Balkan Savaşı'nda *Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye*'de hizmet etti ve savaş sonunda kendi is-

* Biyografisi ve bibliyografya için en etraflı eser: Muzaffer Gökman, *Ahmed Refik Altınay*, İstanbul, 1978; aşağıda M.G. olarak gönderme yapılacaktır.

teğiyle emekli oldu ve gazetelerde tarih konularında yazılar yazmaya başladı. 1914'te yeniden silâh altına alınmış, sansür genel müfettişliğinde Sadrazam Said Halim Paşa'nın huşmuna uğrayarak Ulukışla'ya sürgüne gönderilmiştir. 1915'te oradan Eskişehir'e, Askerî Sevk Komisyonu Başkanı olarak naklolundu. Gittiği bu yerlerde tarihî araştırmalar yapmaktan geri kalmamış, bu bilgileri daha sonra dönemin bir kültür organı olan *İkdam* gazetesinde değerlendirmiştir. A. Refik, Eskişehir yakınında Osman Gazi'nin ilk merkezi Karacahisar'a ait gözlemlerde bulunan ilk tarihçimizdir. Harbiye Nâzırı Enver Paşa'nın himaye ettiği A. Refik, *İttihad ve Terakki Cemiyeti* ile işbirliği içinde idi. Bu siyasî ilişkileri, ileride onun Mustafa Kemal ile ilişkilerinde olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Belediye'ye arşivde bulduğu belgelerle yaptığı bir hizmet karşılığı ödüllendirildi; o parayla Büyük Ada'da bir bahçe içinde bir ev sahibi oldu. Burası onun cenneti oldu. Büyük Ada'nın "en coşkun âşığı ve asıl Ada şâiri müverrih Ahmet Refik" Bey'dir. "Bizans Devri'nde Büyük Ada" makalesi (*Yeni Mecmua*, 22, 1917), şiirleri gibi onun Ada'ya olan sevgisinin bir ifadesidir. Öleceğini anladığı zaman orada gömülmesini vasiyet etti (Ölüm tarihi 10 Ekim 1937'dir). Mezarı, Büyük Ada'da Tepeköy'dedir. Büyük Ada'da "Müverrih" Ahmed Refik Bey'i herkes tanıyordu; cenazesini Ada halkı pencerelerinden yaşlı gözlerle izlemişler.

Nizam-i Cedîd'le devleti yenilemek isteyen III. Selim'in vahşice katli ve bir dönemin sonunu simgeleyen Kabakçı Mustafa isyanını yorumlayan makalesi (*Tarihi Simalar, Şehbal*, V-76, 1913: M. G. no. 297), 1913 yılının düş kırıklıkları içinde yaşayan ilerici aydınların üzerinde derin etki yapmış yazılarından biridir. Bu eser, onun tarih olaylarıyla güncel olaylar arasında bağlantı kuran, ders vermeye çalışan tarihçi yönünü yansıtır. A. Refik 1334 (1918)'de Darülfünûn'da Tarih kürsüsüne atanmış, bir yıl sonra müderrisliğe (profesörlüğe) yükseltilmiştir.

A. Refik, toplumumuzda insanlar için sadece dedikodu ve kişisel ilişkilerle hüküm verme alışkanlığının kurbanıdır. A. Refik'in eserlerinden Köprülü'nün intihalde bulunduğu, kaynak göstermeden alıntılar yaptığı iddia olunmuş; bazı konularda, bu arada devşirme konusunda Fuad Köprülü ile tartışma çıkmış; iki değerli tarihçi arasında bu tartışma husumete dönüşmüştür. Halbuki her ikisi *Yeni Mecmua*'da (1917'de yayınlanmıştır) yazı arkaşası idiler.

Köprülü, Maarif Vekâleti (Millî Eğitim Bakanlığı) müsteşarı iken, bu intihal iddialarını keskin biçimde reddeder; onun "derme çatma bilgi ile müverrihliğe kalktığını" ileri sürer. F. Köprülü ile bu anlaşmazlıkları, A. Refik'in

15 KASIM 2006

WAADE ZELANLAKANILAK
SONRA GELEN DÖNÜŞMAN

Comp.: Mustafa Kaçar, Zeynep Durukal, Essays in honour of Ekmeleddin İhsanoğlu: societies, cultures, sciences : a collection of articles, Istanbul 2006. pp.259-278. İSAM 148021

THE SOURCES OF AHMED REFIK'S *LÂLE DEVRİ* AND
THE PARADIGM OF THE 'TULIP AGE':
A TELEOLOGICAL AGENDA

Can Erimtan*

La vérité est l'ame d'Histoire, si les faits en sont le corps: sans elle l'Historien devient le méprisable auteur d'un Roman.

"Epitre ", 22. Decembre 1742, in D.Cantemir, *Histoire de l'Empire Ottoman*.

In his article "The Myth of the Golden Age" the eminent Ottomanist Cemal Kafadar points out that certain ideas and notions have been too readily "re-circulated without scrutiny" in many scholarly narratives dealing with Ottoman history.¹ Kafadar's critical assessment of the idea of a 'Süleymanic Golden Age' leads him to conclude that "the whole notion of a 'golden age' seems alien to the Ottoman intellectual tradition", insinuating that this perception of Ottoman history is a kind of historiographical construction.² In the same breath he also mentions the "catchy depiction" of the era 1718-30 under the heading of the "Tulip Period". In talking about this supposed 'Tulip Age', Kafadar asks whether we are "justified in using [the term] un-self-consciously as we are doing".³ He points to the "historical imaginations" of Yahya Kemal Beyatlı and Ahmed Refik Altınay, "two late Ottoman/early republican authors", as the point of origin of the phrase "Tulip Age".⁴ As Kafadar indicates, the existence of a "Tulip Age" is widely recognised and even universally

-
- * Research Fellow, British Institute of Archeology at Ankara, Turkey.
 - * This article is based on my doctoral thesis *Ottomans Looking West? The Idea of a 'Tulip Age (1718-30)' and Its Development in Turkish Historiography, 1908-50*, prepared under the supervision of Dr. Celia Kerslake at the University of Oxford, 1998-2002. "Epitre A Son Excellence Monseigneur Le Comte de Noailles", in D. Cantemir, *Histoire de l'Empire Ottoman, où se voyent les causes de son aggrandissement et de sa décadence* (Paris, 1743), vol. I, no page number, translation in appendix.
 - 1 C. Kafadar, "The Myth of the Golden Age: Ottoman Historical Consciousness in the Post-Süleymanic Era", in H.İnalçik & C.Kafadar (eds), *Süleyman the Second and his Time* (Istanbul, 1993), 37-48.
 - 2 C. Kafadar, "The Myth of the Golden Age", 40.
 - 3 C. Kafadar, "The Myth of the Golden Age", 40.
 - 4 C. Kafadar, "The Myth of the Golden Age", 40.

kistan'ın Jorgay bölgesinde 1916 yılında patlak veren ve tüm ülkeyi (Kazak bozkırlarını) etkileyen ult-azattık köterilisine (millî özgürlük isyanı) katıldı. Şipin'in söylediklerine göre Çar'a karşı başkaldırmak günahdır diye vaaz veren Ziyaeddin adındaki bir imamı Ay ortak, güneş ortak; adaletsiz ve halkları birbirinden farklı gören Çar'a karşı çıkmak ise günah değildir diyerek susturdu. 1916 yıl Biylerge adlı şiirinde de Kazak gençlerini zorla, neredeyse bağlayıp Çarlık hükümetinin askerliğe alma emrine uyararak askere gönderen kadıları ve idarecilerin davranışlarını eleştirdi. Onun Elibiy Jankeldin*, T. Seydalin* ve İbray Altınсарın* gibi Kazakların önder, eğitimci ve önemli şahsiyetlerine hitap ettiği şiirleri vardır. Felsefî bakış açısının hakim olduğu bazı şiirlerinde kendi devrindeki yöneticilere seslendi, onları yöneticiyim diye gururlanıp aşırıya kaçmamaya davet etti. Şiirleri Ahmet Baytursinov'un *Édebiyet Tanıtışı* adlı kitabına alınmıştır. Yetmiş yakın şiiri de Kazakistan İlim Akademisinin el yazmaları arşivinde bulunmaktadır. **Esreleri:** *Akmolla Kunder Men Tünder: Öleñder Tolğavlar, Termeler, Aytıslar*. Kay.: KUE 1/307; *Édebiyet Tanıtışı* (Taşkent 1926); *Kazak Édebiyetiniñ Tarihi* (1. cilt, 1960). ♦D. DÜYSEBAYEVA

ALTINAY, Ahmet Refik (1880 - 10.10.1937): Tarihçi, şair ve yazar. İstanbul'da doğdu. Ürgüplü Gürlükçüoğulları'ndan saray vekilharcı Ahmed Ağanın oğludur. Vişnezade Sıbyan Mektebi, Beşiktaş Askeri Rüştüyesi, Kuleli Askerî İdadisi ve Harbiye Mektebinde öğrenim gördü. 1898'de asteğmen rütbesiyle mezun oldu. Askerî okullarda öğretmenlik yaptı. II. Meşrutiyet'e (1908) kadar İstanbul'da yayımlanan *İrtika*, *Malûmat*, *Hazine-i Fünûn*, *Mecmua-ı Ebûzziya* adlı dergilerde makaleler, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde de başyazılar yazdı. II. Meşrutiyeti izleyen günlerde ise dönemin havasına uygun ve kendisine şöhret sağlayan popüler tarih yazılarını *İkdam* gazetesinde yayımlamaya başladı. Tefrika hâlinde Samur Devri, Köprülüler, Felâket Seneleri, Lâle Devri gibi yazıları büyük ilgi gördü. İlk kez okuyucuya açık ve akıcı bir Türkçe ile tarihi ve geçmişteki hayatı anlatması takdir topladı. Ahmed Refik 1909'da Genelkurmay Başkanlığı tarafından *Mecmua-yı Askerî*'nin yönetimine getirildiği gibi, yeni kurulan Tarih-i Osmanî Encümenine de üye seçildi. Balkan Savaşı (1912-1913) boyunca askerî sansür müfetteşliği yaptıktan sonra emekliye

ayrıldı. Fakat kısa bir süre sonra yüzbaşı rütbesiyle yeniden orduya alındı. 1915'te Eskişehir'e atandı. Hastalanarak İstanbul'a döndü. *Harp* mecmuasında yazıları çıkarken bir yandan da Devlet Arşivinden eski İstanbul hayatına ilişkin yüzlerce belge toplandı. I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru yabancı gazetecilerle Doğu Anadolu'ya gitti. 1918'de ikinci kez, yüzbaşı rütbesiyle emekliye ayrıldı. Darülfünûna tarih müderrisi oldu. Ahmed Refik mütareke yıllarında (1919-1922) siyasetle ilgilendi. Hürriyet ve İtilaf Fırkasına katıldı. 1925'te Abdurrahman Şeref ölünce Türk Tarih Encümeni Başkanlığına seçildi. 1932'de I. Türk Tarih Kongresi için Ankara'ya çağrıldı. Türk Tarihinin Ana Hatlarının yazı kurulunda çalıştı. 1933'ten sonra resmî bir görev almadı. *Yedigün*, *Millî Mecmua*, *Hayat* mecmuası ile *Cumhuriyet* ve *Akşam* gazetelerinde yazılar yazdı. Uzun süren bir hastalıktan sonra İstanbul'da öldü. Ahmet Refik 1932'de *Gönül* adlı bir şiir kitabı yayımladı. Ayrıca yazarın çok sayıda şarkısı ve bestelenmiş güftesi vardır. Gazete ve dergilerde 1901-1937 yılları arasında 741 makale, sohbet, biyografi, tenkit türünde yazısının yayımlandığı tespit edilmiştir. 91 kitabı bulunmaktadır. **Eserleri/Şiir:** *Gönül* (İst. 1932) *Meşhur Osmanlı Kumandanları* (İst. 1902), *Büyük Türk Tarih-i Umumî* (6 c. İst. 1912), *Lâle Devri* (İst. 1912), *Tarihî Simalar* (İst. 1915), *Köprülüler* (2c. İst. 1915), *Bizans İmparatorçeleri* (İst. 1915), *Felâket Seneleri* (İst. 1916), *Kafkas Yollarında* (İst. 1919), *Âlimler ve Sanatkârlar* (İst. 1922), *Türkiye Tarihi* (İst. 1923), *Sokullu Mehmed Paşa* (İst. 1924), *Bizans Karşısında Türkler* (İst. 1927), *İstanbul Hayatı* (4 kitap, İst. 1930-1935), *Eski İstanbul* (İst. 1931), *Türk Mimarları* (İst. 1932), *Türk İdaresinde Bulgaristan* (İst. 1933).

Kay.: AB 2/56; İst A 2/732-743; ML 1/384; TTA 1/287-288; TDEA 1/125-126; TDVIA 2/120-121; TEA/AÖ 1/104-105; *Dünden Bugüne İstanbul Ünlüleri* A. 1/218-220; TDÜA 1/287-288; M. Gökman "Tarihi Sevdiiren Adam A. Refik Altınay" İst. 1978; R. E. Koçu "Ahmet Refik'in Hayatı, Seçme Şiir ve Yazıları" İst., 1938; TT 1/322-325; Mükrimin Halil "Müverrih Ahmed Refik", *Millî Mecmua*, sayı: 39, İst. 1341; ÖBBŞKA 1/470. ♦A. CELEPOĞLU

ALTINAY, Necmi (1936 –): Şair. Rize'nin Pazar ilçesi, Akmescit köyünde doğdu. İlk ve ortaokulu Pazar'da okudu, liseyi Rize'de bitirdi. İTÜ Teknik Okulu Mimarlık Şubesini tamamladı. Şiire 1950 yılında başladı. Birçok dergi ve antolojide şiirleri yayımlandı. Vatandan Müjdeler, Pembe Gül,

27 Nisan 2014

2749 ERIMTAN, Can. *Ottomans looking west? The origins of the Tulip Age and its development in modern Turkey.* London: Tauris Academic Studies, 2008 (Library of Ottoman Studies, 14). 269pp. [Ahmed Refik's later concept of the Tulip Age (of the period of Ahmet III & his son-in-law Damad Ibrahim Pasha) and the development of this concept.]

Lale Devri
12004
Damad İbr. Paşa
040033
Ahmed III
010265
Ahmed III
011003

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

İlke Yayıncılık : 151
BİYOGRAFİ

Ahmed Refik Altınay (011009)

23 Nisan 2016

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

TÜRKİYE'NİN BİRİKİMLERİ-5 TARİHÇİLER

Özgün Adı
Türkiye'nin Birikimleri-5 "Tarihçiler"

Yazan
Edisyon

Dizi Editörü
Hüseyin Türkan

Yayına Hazırlayan
İlke Yayıncılık

Kapak
İlke Yayıncılık

Yayıncı Sertifika No:
18579

ISBN
978-605-5961-44-2

I. Baskı
İstanbul, 2015

Baskı-Cilt
Rayza Yayıncılık ve Matbaacılık
Davutpaşa Cd. Kale İş Merkezi No. 51
Topkapı- İSTANBUL
Tel: 0 212 481 94 11

İLKE YAYINCILIK

P.K. 117 Üsküdar 34672 İstanbul

Tel.: 0.216 341 15 88

Faks: 0.216 495 29 63

www.ilkeyayincilik.com – bilgi@ilkeyayincilik.com

facebook.com/ilkeyayincilik – twitter.com/ilkeyayincilik

EDİSYON

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	239148
Tas. No:	920 TÜR.B

İstanbul
2015

AHMET REFİK ALTINAY

(1882-1937)

Ahmet Refik Altınay, Türkiye'de popüler tarihçiliğin kurucusu kabul edilmektedir. Tarihi 'sıkıcı' kalıplarından çıkararak, geniş halk kitlelerinin anlayabileceği sade ve akıcı bir üslupla kaleme almıştır. Tarih alanında özellikle Osmanlı tarihi alanındaki çalışmaları ağırlıklı olmakla beraber edebiyat ve sanat gibi farklı alanlara da yönelmiş olan Ahmet Refik'in eserlerinde halk kültürü hakkındaki zengin bilgisi de dikkati çeker. Üslubunun yanısıra bu özelliği de çok okunmasını sağlamıştır.

9-20

Islam. This led some to assume that Q 4:100—which states that for someone who dies after leaving his home as an emigrant seeking God and his messenger, his reward is already incumbent upon God—was revealed about Aktham b. Şayfī, but there are also numerous traditions to the contrary.

BIBLIOGRAPHY

SOURCES

Abū Hilāl al-ʿAskarī, *al-Awāʾil*, ed. Muḥammad al-Miṣrī and Walīd Qaṣṣāb (Damascus 1975), 1:95–6; Abū Hilāl al-ʿAskarī, *Jamharat al-amthāl*, ed. Aḥmad ʿAbd al-Salām, 2 vols. (Beirut 1988), index; Abū ʿUbayd al-Qāsim b. Sallām, *Kitāb al-amthāl*, ed. ʿAbd al-Majīd Qaṭāmish (Mecca 1980), index; al-Balādhurī, *Ansāb al-Ashraf*, ed. Ramzī Baʿlabakkī (Beirut 1997), 7/1:352–77; Anthony Ashley Bevan (ed.), *Naqāʾid Jarīr wa-l-Farazdaq* (Leiden 1905), 1:139, 149f.; al-Mufaḍḍal al-Dabbī, *al-Fakhr*, ed. ʿAbd al-ʿAlīm al-Ṭahāwī (Cairo 1974), 249f., 262f.; Ibn ʿAbd Rabbih, *al-Iqd al-farīd*, ed. Muḥammad Saʿīd al-ʿAryān, 8 vols. (Cairo 1940), index; Ibn al-Athīr, *Uṣd al-ghāba fī maʾrifat al-Ṣaḥāba* (Baghdad 1868), 1:112f.; Ibn Durayd, *al-Ishṭiqāq*, ed. ʿAbd al-Salām Muḥammad Hārūn (Beirut 1991), 207f.; Ibn Ḥabīb, *Kitāb al-muḥabbar*, ed. Ilse Lichtenstadter (Hyderabad 1942), 134; Ibn Hajar al-ʿAsqalānī, *al-Iṣāba fī tamayīs al-Ṣaḥāba* (Baghdad n.d.), 1:110–112; Ibn Ḥazm, *Jamharat ansāb al-ʿArab*, ed. ʿAbd al-Salām Muḥammad Hārūn (Cairo 1971³), 210; Ibn al-Jawzī, *al-Muntazam fī taʾrīkh al-mulūk wa-l-umam*, ed. Muḥammad ʿAbd al-Qādir ʿAṭāʾ and Muṣṭafā ʿAbd al-Qādir ʿAṭāʾ (Beirut 1996), 2:370–3; Ibn Nubāta, *Sarḥ al-ʿuyūn fī sharḥ risālat Ibn Zaydūn*, ed. Muḥammad Abū l-Faḍl Ibrāhīm (Cairo 1964), 31–4; Ibn Qutayba, *al-Maʾārif*, ed. Tharwat ʿUkāsha (Cairo 1981), 76, 299, 553; Ibn Qutayba, *ʿUyūn al-akḥbār*, 4 vols. (Cairo 1925), index; Abū l-Faraj al-Iṣfahānī, *Kitāb al-Aghānī*, ed. Aḥmad al-Shinqīṭī (Cairo 1905), 15:70; al-Jāhīz, *al-Bayān wa-l-tabyīn*, ed. Ḥasan al-Sandūbī (Cairo 1956), 1:386, 2:70, 3:228; al-Maydānī, *Majmaʿ al-amthāl*, ed. Naʿīm Ḥusayn Zarzūr (Beirut 1988), 1:72f., 86f., 115, 267, 270, 381, 383, 388, 394, 428, 462, 464; 2:28, 42, 95, 130, 159, 216f., 224, 227,

254, 313, 321, 324, 335, 339, 343, 356–8, 360, 366, 368f., 371, 374, 376, 433f., 436, 506, 515, 548; al-Şafādī, *al-Wāfi bi-l-wafayāt*, ed. Josef van Ess (Wiesbaden 1974), 9:342–4; Abū Ḥatīm al-Sijistānī, *Kitāb al-Muʿammārīn*, ed. Ignaz Goldziher (Leiden 1899), 9–18; al-Zamakhsharī, *al-Mustaṣṣā fī amthāl al-ʿArab*, 2 vols. (Beirut 1977), index.

STUDIES

Muḥammad Badrī ʿAbd al-Jalīl, *Aktham ibn Şayfī, al-balāgh al-balāghī*, Beirut 1986; Aboubakr Chraïbi, Modèles et apocryphes. Les “khuṭbas” d’Aktham et de Quss Ibn Sāʿida, *JAL* 27 (1996), 87–114; Dimitri Gutas, Classical Arabic wisdom literature. Nature and scope, *JAOS* 101 (1981), 49–86; ʿAlī Muḥsin ʿIsā Mālallāh, *Aktham ibn Şayfī. Ḥayātuhu wa-khuṭabuhu wa-amthāluhu wa-shiʿruhu*, Baghdad 1989; Khayr al-Dīn al-Ziriklī, *al-ʿAlām* (Beirut 1995¹¹), 2:6.

29 Eylül 2015

ANDREAS GÖRKE

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Altınay, Ahmed Refik (011009)

Ahmed Refik Altınay (1880 or 1881–1937), a Turkish historian and poet, was born in Istanbul’s Beşiktaş district. After completing his schooling at the Kuleli Askeri Lisesi (Kuleli Military Lycée), he continued his education and graduated from the Mekteb-i Hārbiye (Military School) in 1898. He became an officer, but served as a teacher of geography and French. In 1909, he was appointed to the Genelkurmay Başkanlığı (General Staff) as the editor of *Askeri Mecmua* (“The Military Review”), in which he also authored articles on military subjects. In the same year, he was selected for membership in the newly founded Tarih-i Osmani Encümeni (Ottoman Historical Society). In 1910, he accompanied members of the Tarih-i Osmani Encümeni to Paris, where he met Charles Seignobos (d. 1942) and Ernest Lavisse (d. 1922). Ahmed Refik was impressed by these French historians,

ss. 3-4

کچمش عصرلرده عثمانلی حیاتی

احمد رفیق

(۱۶۶۶ - ۱۷۷۱)

کوپریلی

517

کوپریلی محمد پاشا - حیات و طبایبی
دینی سیاست - کوپریلی وعلنا - زماننده علوم وادیات
آناطولی اصلاحاتی - اردل موققیاتی - سیاست خارجی سی
کوپریلینک صوک کونلری

A. Ü.	
İLAHİYAT FAKÜLTESİ	
KÜTÜPHANESİ	
Amiyat No. :	
Yer No. :	

استانبول

کتابخانه عسکری - ابراهیم حلمی

۱۳۳۱

اوچجی طبع

Ahmed Refik Atney

کوپریلی محمد پاشا

(۱۰۷۲-۹۹۱)

(اودورده یا ایلشدر)

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

18 KASIM 1994

Demirbaş No:	22461
Tasnif No:	923
	KÖP.

K. Baş
755

A H M E T R E F İ K

Y A Z A N

M. Halî Bayrı

Müverrih Ahmet Refik, memleketimizde unutulmaması ve bilakis her zaman saygı ile anılması lâzım gelen adlardan biridir.

İrfanımızın seviyesini yükseltmek için üstüne aldığı ve büyük bir muvaffakiyetle başardığı mes'uliyetli hizmetin müsbet ve canlı delilleri olan eserleriyle, başlı başına bir küçük kütüphane vücude getiren Müverrihin bütün hayatınca hiç durmayan, duraksamayan mesaisini inkâr etmek beyhude bir külfet olur. Hele bu mesainin değersizliğini, tesirsizliğini ileri sürmek, güneşi balçıkla sıvamaş kabilinden akla, mantığa sığmayan boş bir harekettir ki, herhangi bir Türkün buna kalkışacağını zannetmek yanlıştır.

Ben, Ahmet Refiki 1924 senesinde Sa-yın arkadaşlarım Mükrimin Halîl, Hilmi Ziya, Ziyaeddin Fahri, Reşat Şemseddin ile birlikte «Anadolu Mecmuası» nı çıkarırken tanıdım. O zaman Darülfünunda müderris ve Tarih Encümeninde âza olan Müverrih, Anadolu Mecmuasına muntazaman yazılar yazar, bunlar vesilesile Osmanlı Türkleri tarihinin muhtelif sahfa ve simaları hakkında bizimle tatlı tatlı konuşurdu. Şimdiki Vilâyet dairesinin alt katında Türk Tarih Encümeni odasında hemen bütün arkadaşlar haftada bir defa mutlaka toplanırdık. Bazan Necip Asımın da katıldığı bu toplantılar, akşama kadar uzar, Ahmet Refik, bize acele acele bir

çok şeyler anlatır, hepimizi faydalandırır, hepimize zevk ve neş'e veririrdi.

«Ana dolu Mecmuası»

yukarda adlarını saydığım arkadaşlarla daha bir kaç tanıdığın verdiği beş on liralık küçük ve zayıf bir sermaye ile çıkarıldığı için, bütçesi geniş bir mecmua değildi. Bu sebeple mecmuaya yazı yazanlara para veremez ve para ile yazı temin etmeği, hatta hiç düşünmezdik. Mecmuamızı kendi kalemlerimizle beslemek ve bu maksatla da durmadan, dinlenmeden çalışmak mecburiyetinde idik. Aramıza tanınmış bir yazarı alamıyor, kimseden hiç bir yardım görmiyor, esasen böyle bir şey de beklemiyorduk. İşte bu sırada genç ruhumuzun taşkınlığını, bağlandığımız idealin yüksekliğini ve temizliğini ilk anlayan Ahmet Refik oldu ve hiç düşünmeden, tereddüt etmeden bizim saflarımızda yer alarak tıpkı bizim gibi uğraşmağa koyuldu. Onun şair gönlü bizim duygularımıza vurgun ve bizimkinden çokşundu.

Ahmet Refik, koltuğunda ve çantasında koca ciltler taşıyan, her gittiği yere bunları da birlikte götüreren bir müverrih değildi. Çok okur, çok yazar, fakat bunları herkesin gözü önünde yapmak istemezdi. Mesaisinin muhassalasını iddialı bir şekilde tantana ile ortaya koymaz, gürültüden ve gösterişten daima uzak kalırdı. O cihetle alakadar olduğu mevzular üze-

MADE IN TURKEY
SOMBA GAZETEN DUKURAN
21 Nisan 1937

MÜVERRİH AHMET REFİK

YAZAN

M. Halit Bayrı

Türk cemiyeti, son günlerde değerli bir çocuğunu daha kaybetti: Müverrih Ahmet Refik, kısa süren bir hastalıktan son-

ra Haydarpaşa Nümune hastahanesinde 10 birinci teşrih 1937 tarihine tesadüf eden pazar sabahı, gözlerini hayata ebediyen kapadı. Hiç beklenmediği halde birdenbire tahakkuk ediveren bu felâket karşısında Türk münevverlerinin duydukları derin ve sonsuz acıyı hakkile ifade etmek pek güçtür.

Müverrih Ahmet Refik, 1882 senesi şubatında, şimdi kaza merkezi olan Beşiktaşın Valdeçeşmesi semtinde doğmuştur. Fakat doğduğu yere bakarak Ahmet Refiği İstanbullu zannetmek yanlıştır. Ahmet Refik aile itibarile Anadolulu olup babası Ürküplü Ahmet, büyük babası da Hacı Mehmet ağalardır. Ürküpte Ahmet Refiğin soyu «Kürlükçü Oğulları» adile tanınmıştır. Ahmet Refiğin babası Ahmet, Osmanlı padişahı Abdülmecit zamanında Ürküpten İstanbulla gelmiş, burada yerleşmiş ve evlenmiş, yine Osmanlı padişahı Abdülazizin vekilharçlığında bulunmuş ve Abdülaziz öldükten sonra işinden ayrılarak tekaüt edilmiş, 1898 tarihine kadar kendi köşesinde münzevî yaşadıkdan sonra bu tarihte İstanbulda ölmüştür.

Ahmet Refik, çocukluğunu Beşiktaşta geçirmiş, ilk tahsilini «Vişnezade» mektebinde yapmış, sonra Beşiktaş Askerî Rüştiyesine girerek dört sene oku-

muştur. Beşiktaş Askerî Rüştiyesini bitirince Ahmet Refik Kuleli Askerî İdadisinde tahsilini takip etmiş ve buradan çıkın-

ca Harbiye Mektebine geçmiştir. Ahmet Refik Harbiye Mektebinden 1898 yılında piyade mülâzimi olarak çıkmıştır.

Genç mülâzim Ahmet Refik, Harbiye Mektebinden çıktığı sene muallimliğe başlamıştır. Ahmet Refiğin ilk okuttuğu ders coğrafya, ilk ders verdiği yer de Üsküdar da Toptaşı Askerî Rüştiyesidir. Daha sonra Soukçeşme Askerî Rüştiyesinde de coğrafya muallimliği yapan Ahmet Refik, 1902 tarihinde, yani Meşrutiyet inkılâbından altı sene önce Harbiye Mektebi Fransızca muallimliğine tayin olunmuştur. Bu sene Toptaşı ve Soukçeşme Askerî Rüştiyelerindeki vazifelerini bırakan Ahmet Refik 1908 senesine kadar yalnız Harbiye Mektebindeki işle meşgul olmuş ve 1903 senesinde askerî rütbesi piyade birinci mülâzimliğine, 1907 senesinde de piyade yüzbaşılığına çıkarılmıştır.

Yüzbaşı Ahmet Refik 1908 senesinde Harbiye Mektebi Fransızca muallimliğinden tarih muallimliğine nakledilmiş. 1909 tarihinde de Erkânı Harbiyei Umumiye Neşriyat Şubesine memur olunarak askerî mecmuayı çıkarmış, bu mecmuada birçok askerî ve tarihî makaleler yazmıştır. Yine bu sene içinde Ahmet Refik yeni kurulan ve ilk adı «Tarihî Osmanî Encümeni» olan «Türk Tarih Encümeni» âzalığine

Halil Edhem, kitâbeler üzerinde olduğu gibi nümizmatik bilimi araştırmalarını Türkiye'de sağlam bilim metodlarına göre kuran ve yayın yapan ilk kişidir.

Müstesna âlim kişiliği Halil Edhem'e uluslararası bilim dünyasının saygısını kazandırmıştır. Halil Edhem, Moskova, Atina, Viyana, Sidney, Bâle bilim cemiyetleri azalıklarına seçilmiş, 1934'te Leipzig Üniversitesi kendisine Fahri Doktorluk pâyesi tevcih etmiştir.

Meskûkât gibi tarih yazıcılığının en güvenilir ve keskin kanıtlarını veren kitâbelerin tespit ve yayınlanması faaliyeti memleketimizde Halil Edhem'in teşvikiyle, onun açtığı çığırdâ devam etmiştir. Halil Edhem, İ.H. Uzunçarşılı'nın, Balıkesir üzerinde yayınladığı kitapları TOEM'de tanıttı ve kendisini teşvik etti. İ.H. Uzunçarşılı, Halil Edhem'in açtığı çığırdâ yürüyerek Anadolu Beyliklerine ait kitâbeler üzerinde 1937'de şu eseri yayınladı: *Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanç, Hâmit Oğulları Hakkında Malûmat*. Başlıca bu malzemeye dayanarak Anadolu Beylikleri tarihi üzerinde bir seri makale ve eser yayınladı. Uzunçarşılı, Halil Edhem'in ilk kez bölge ve şehir tarihi incelemelerini başlattığını belirtir ve ilâve eder: "Ben, bu iki üstadın (Halil Edhem ve H. Hüsâmeddin) eserlerini rehber yaparak *Sivas Şehri* ve *Kütahya Şehri* isimli eserleri neşrettim". Yerel kadı sicillerini kullanarak ilk kez bir şehir tarihi yazan Şakir Şevket (*Trabzon Tarihi*, I-II, İstanbul, 1294/1878) ve özellikle vakfiyelerden yararlanan Hüseyin Hüsâmeddin (*Amasya Tarihi*, I-III, İstanbul, 1913-1928), Halil Edhem'den önce bu vadede eser vermişlerse de, Halil Edhem, başka alanlarda olduğu gibi, bu konuda da kitâbe ve nümizmatikğin önemini ilk kez tanıtan modern bilgidir.

AHMED REFİK ALTINAY* (1882-1937)

Tarihçi Ahmed Refik, yalnız geniş aydın zümreye hitab eden yazılarını göz önünde tutan birileri için "tarihi sevdiren adam", bir "vülgarisatör" olarak bilinir; gerçekte Ahmed Refik'i, yurdumuzda "modern tarihçiliği başlatan tarihçi"ler arasında anmak gerekir. Ahmed Refik, gazete ve dergilerde aydın halk için yazdığı yazılar yanında, Avrupa tarihçiliğini tanıtan, ilk defa Osmanlı arşiv belgelerini geniş ölçüde kullanan ve yayınlayan, *Silâhdar Tarihi* gibi önemli vekâyinâmeleri bilimsel yayına hazırlayan, ilginç konular üzerinde birçok orijinal incelemelerle tarihimizi aydınlatan, yalnız siyasi tarihle değil, sosyal ve ekonomik tarihle ilgilenen bir tarihçi olarak *modern Türk tarihinin kurucularındandır*. Yazık ki, İttihadçı olması, onun hayatında talihsizliklere sebep olmuştur.

Hayatından Görüntüler

Ahmed Refik'in babası Sultan Abdülaziz'in vekilharcı Ürgüplü Ahmed Ağa'dır. A. Refik Beşiktaş'ta Valdeçeşmesi'nde 1882 Şubatı'nda doğdu. Kendi ifadesine

* Biyografisi ve bibliyografya için en etraflı eser: *Muzaffer Gökman, Ahmed Refik Altınay*, İstanbul, 1978; aşağıda M.G. olarak gönderme yapılacak.

göre, babası Ahmed Ağa Mecidiyeköyü'nü kurmuş, A. Refik orada Askerî Rüşdiye-si'ne kaydolmuş; Kuleli Askerî İdâdîsi'nden sonra Harbiye'yi 1898'de birincilikle bitirmiştir. Bir süre Askerî mekteplerde öğretmenlik yaptıktan sonra, 1902'de Harb Okulu'nda Fransızca hocalığına atandı. *İdâdî* mektebinde öğrendiği Fransızca dil bilgisi, o dönemin birçok aydınları gibi, A. Refik'in yaşamı boyunca Batu fikir dünyasıyla yakından tanışmasını sağlamıştır. 1907'de yüzbaşılığa yükseltilen A. Refik ertesi sene Harbiye Harp Tarihi hocalığına getirildi. Yazı hayatına bu yıllarda atıldı. Bir ara *Tercümân-ı Hakîkat*, 1908'de *Millet* gazetesi başyazarlığını üzerine aldı. 1909'da Pâdişah tarafından Osmanlı tarihinin bilimsel incelenmesi amacıyla kurulan *Tarih-i Osmanî Encümeni* (TOE) üyeliğine getirildi. 1912 Balkan Savaşı'nda *Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye*'de hizmet etti ve savaş sonunda kendi isteğiyle emekli oldu ve gazetelerde tarih konularında yazılar yazmaya başladı. 1914'te yeniden silâh altına alınmış, sansür genel müfettişliğinde Sadrazam Said Halim Paşa'nın hüsnuna uğrayarak Ulukışla'ya sürgüne gönderilmiştir. 1915'te oradan Eskişehir'e, Askerî Sevk Komisyonu Başkanı olarak naklolundu. Gittiği bu yerlerde tarihi araştırmalar yapmaktan geri kalmamış, bu bilgileri daha sonra dönemin bir kültür organı olan *İkdam* gazetesinde değerlendirmiştir. A. Refik, Eskişehir yakınında Osman Gazi'nin ilk merkezi Karacahisar'a ait gözlemlerde bulunan ilk tarihçimizdir. Harbiye Nâzırı Enver Paşa'nın himaye ettiği A. Refik, *İttihad ve Terakki Cemiyeti* ile işbirliği içinde idi. Bu siyasi ilişkileri, ileride onun Mustafa Kemal ile ilişkilerinde olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Hayatının en verimli çalışma dönemi, TOEM üyeliği (1909) ve Dârülfünûn tarih müderrisliği dönemidir.

Belediye'ye arşivde bulunduğu belgelerle yaptığı bir hizmet karşılığı ödüllendirildi; o parayla Büyük Ada'da bir bahçe içinde bir ev sahibi oldu. Burası onun cenneti oldu. Büyük Ada'nın "en coşkun âşığı ve asıl Ada şâiri müverrih Ahmet Refik" Bey'dir. "Bizans Devri'nde Büyük Ada" makalesi (*Yeni Mecmua*, 22, 1917), şiirleri gibi onun Ada'ya olan sevgisinin bir ifadesidir. O dönemde Türk halkı, şâirler, bes-tekârlar için Adalar, güzel yaşamın, şiirin, aşkın simgesi, romantik bir semtti. A. Refik, *cins-i lâtime* düşünlülüğüyle tanınırdı, bu tutkunluğunu "bin defa... on bin defa sevdim, ben serâpâ âşığım" diye itiraf eder. Büyük Ada, Ahmed Refik'in şiir dünyası, nostaljisi, sevgili kucağı idi. Öleceğini anladığı zaman orada gömülmesini vasiyet etti (Ölüm tarihi 10 Ekim 1937'dir). Mezarı, Büyük Ada'da Tepeköy'dedir (orada onun için bir anıt dikilmesini Adalılara önermek isterdim). Büyük Ada'da "Müverrih" Ahmed Refik Bey'i herkes tanıyordu; cenazesini Ada halkı pencerele-rinden yaşlı gözlerle izlemişler.

E. Ekrem Talu'nun dediği gibi, "Ona ömrünün sonunda kucak açan yalnız Ada oldu". Ada'da "kâşanesi" ve kendi eliyle düzenlemiş güzel bahçesinde sofrasında dostlarını ağırlar, bir "âlem-i âb" a dalardı. Ada'da can kardeşi Çallı, hem resim yapar, hem demlenirdi. Büyük sanatçı Çallı şöhretin doruğuna çıkınca (Ata'nın şâ-

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

XIII. Türk Tarih Kongresi

Ankara, 4-8 Ekim 1999

Kongreye Sunulan Bildiriler

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

2003

I. cilt, Ankara - 2002, s. 90-101.

DN: 86573

20 MAYIS 2003

Not: Kitap Prof.Dr. Nihat M. Çetin
özel koleksiyonundadır.

Son Devrin Meşhur Şair ve Edipleri Serisi: 7

İMADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

AHMED REFİK

Hayatı, Seçme Şiir
ve Yazıları

Tertip Eden
REŞAD EKREM KOÇU

Mazlum Çetin

SEMİH LÜTFİ ERCİYAS
SÜHULET KİTABEVİ
İSTANBUL: 1938

AHMED REFİK

Hayatı, Seçme Şiir
ve Yazıları

Tertip Eden

REŞAD EKREM KOÇU

Türkiye Diyanet Vakfı
İslam Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Kirbis No 145638
929
AHM

3.6 MART 1997

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

SEMİH LÜTFİ ERCİYAS
ŞUHULET KİTABEVİ
İSTANBUL: 1938

Bulgarlarda Trakya'ya inmişlerdi. Bir taraftan General Aetius kardeşi Leon ile kraliçeyi evlendirmeye çalışırken düşmanları Lalabaşı Nikiforus'u 802 de İmparator ilân etmişler, İrini'yi de yakalıyarak bütün mücevherlerini almışlar ve kendisini evvelâ Büyükada da kadınlar Manastırına sonra Midilliye sevk etmişler orada 9 Ağustos 803 de vefat etmiştir. (1)

«Cesedi Büyükada'ya getirilerek yaptırdığı manastırın mezarlığına gömülmüştür.» (2)

Patrik Hrisantos'un mezarı :

Hristos tepesinde, aynı isimli manastır kilisesi içinde, Serez'den gelen ve 1824 — 1826 yılları arasında iki sene patriklik yapan Hrisantos'un mezarı vardır. (10 Eylül 1834) te burada ölmüştür.

Mezar kitabesi şöyledir :

«Neredesin. Şimdi yine topraktan geldiğin yerdesin.
Avdet edip, bıraktığın toprağı tekrar alıyorum.
Ve artık fani olacağım,
Çünkü Allah davet ediyor,
Yerden ayrıl diyor.»

Bu mısraların kendi direktliği ile yazıldığı, altındaki şu ifadeden anlaşılmalıdır. Avramios Omiralis isimli şair mezar taşı isimsiz kalmasın diye şu mısraı ilâve etmiş:

«Bu patrik Hrisantos, daha sağiken direktif vermişki, mezarına bunlar yazılsın.» (3)

AHMET REFİK ALTINAY (1880 — 1937) (4)

(Muharrir — müellif — müderris — manzumeci — bestekâr — Sporcu — Hoca).

A. Refik Ürgüplü Körlükçüoğlu ailesinin (Abdülaziz'in vekilharcı) Ahmet ağanın oğlu olarak 1880 de Beşiktaş'ta Valdeçesmesi'nde dünyaya geldi.

1898 de Harbiye'den —piyade sınıfı birincisi olarak— mezun olunca, yaşının küçüklüğü sebebiyle kıtaya verilmedi, muallim tayin edildi.

1907 de ona şöhretini temin eden İkdâm Gazetesi'nde —sıra ile— Lâle Devri, Tarihi Simalar, Köprülüler, Felâket Seneleri'ni tefrika etti.

(1) İlios (Yunan) Ansiklopedisi.

(2) Türk Ansiklopedisi C. IX.

(3) Kitabe manzumdur = Tercüme eden (Yetimhane Müdürü — H. Mavrofridis)

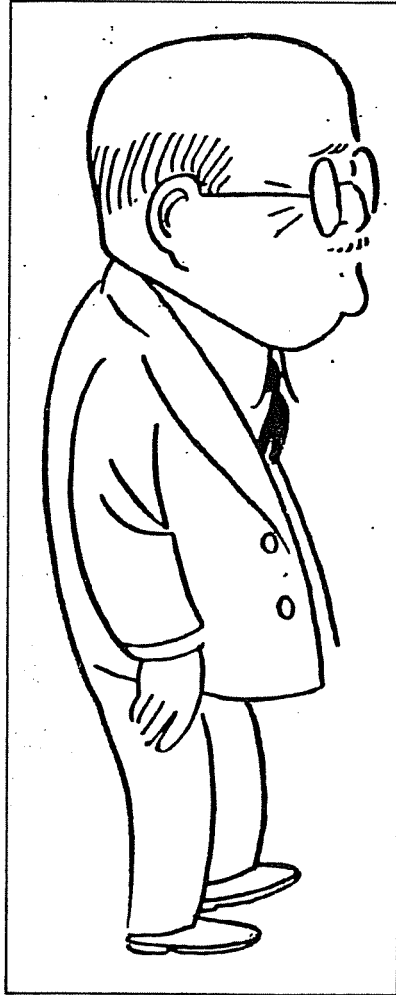
(4) I. A. Gövsa «Türk Meşhurları» nda doğum tarihini 1881 olarak gösteriyor.

Yoksulluk İçinde Ölen Tarihçi Ahmet Refik

TAHA TOROS

~~Tarihçi Ahmet Refik~~
~~C. 9. (S. 49) S. 49-51~~
~~1988~~

Tarih ve Toplum
C. 9. (S. 49) S. 49-51
1988

TARİHÇİ Ahmet Refik Altınay'ın ölümü üzerine -50 yıl önce- yayınladığım makalede, 1930 yılında Hoca'yı nasıl tanıdığımı, özetle, şöyle anlatmıştım:

"O yıllarda Karaköy'de, tramvay durağına bakan, (Cenyo) adında, temiz, geniş bir birahane vardı. Tepebaşındaki Darulbedayi'nin bir temsiline, Tünel'den gitmek üzere, arkadaşımınla, önceden (Cenyo)da karnımızı doyuracaktık. Tarihçi arkadaşım, Ahmet Refik Bey'in çok sevdiği ve takdir ettiği bir talebesiydi. Biz (Cenyo)'ya girince, bir masada tek başına oturan Ahmet Refik Bey'le karşılaştık. Bizi masasına çağırdı. Ben, o yıllara kadar, Ahmet Refik'in sürükleyici bir üslûpla yayınladığı kitaplarının etkisi altında kalan bir tarih-severdim. 57 yıl önceki bu rastlantı, unutamayacağım şanslarımdan birini oluşturmuştu. Arkadaşımın, Profesör Ahmet Refik'in talebesi olması, bana bu şans sağlamıştı.

Biz, Hoca'nın dâveti üzerine, masasına varınca, o garsonu çağırıp hesap gördü! ve bize:

- Sizi şuracakta küçük bir birahaneye götürüyüm. Orada, benim şarkılarım söyleniyor, dedi. Vapur iskelesinin karşı sırasındaki, adı (Bahriye Birahanesi) olan küçük ve dumanlı bir yere girdik. Bu küçük birahane, genellikle Adalar ve Kadıköy, Haydarpaşa vapurlarını kaçırmanın son vapuru bekleme yeriy-

Cemal Nadir'in çizgileriyle Ahmet Refik

di. Balıkçılarla deniz adamları ve iskele hamallarının dinlendikleri, sohbet ettikleri bir yerdi. İçeriye girdiğimiz zaman, bütün müşteriler:

- Buyursunlar üstat! diye ayağa kalktılar. Bu olay, bana biraz garip geldi-

di. Böylesine ünlü bir Tarih Profesörünü, balıkçılarla küfeciler nereden tanıyorlardı?

Saz sustu. Üstada ve misafiri olan bizlere, yer açtılar. Kimi ellerini başlarına, kimi göğüslerine götürerek, bizlerle merhabalaştılar...

Hoca, bize birer bira ismarladı. Kendisi, (Cenyo)da başladığı şarabını tazeledi.

Bu birahänenin, geceleri şarkı söyleyen, tek şarkıcı kızı Hoca'nın yanına geldi. Şarkılarından hangisini arzu ettiğini sordu. O günlerde meyhanelerde, sözleri Ahmet Refik Bey'e ait olan şarkılar çokca söyleniyordu. Biraz sonra, ufak tefek ve fazlaca esmer şarkıcı kız, dipteki bir masanın üstüne çıktı. Ahmet Refik Bey'in o günlerde yeni bestelenmiş olan şarkısını okumaya başladı. Birahänenin tüm müşterileri, alkol kokan sesleriyle, bu şarkıya katıldılar. Şarkıya bir koro havası verdiler:

"Endamının ahvalini gözlerimden
silemem.
Kollarında can vereyim, başka nimet
dilemem".

Vaz Geçilmez Bir Tutku: Tarih Sevgisi

Ahmet Refik asker kökenli bir tarihidir. Harbiye'de, Atatürk ile okul arkadaşlığı vardır. Ama, sıkı dostlukları

Bulgarlarda Trakya'ya inmişlerdi. Bir taraftan General Aetius kardeşi Leon ile kraliçeyi evlendirmeye çalışırken düşmanları Lalabaşı Nikiforus'u 802 de İmparator ilân etmişler, İrini'yi de yakalılarak bütün mücevherlerini almışlar ve kendisini evvelâ Büyükada da kadınlar Manastırına sonra Midilliye sevk etmişler orada 9 Ağustos 803 de vefat etmiştir. (1)

«Cesedi Büyükada'ya getirilerek yaptırdığı manastırın mezarlığına gömülmüştür.» (2)

Patrik Hrisantos'un mezarı :

Hristos tepesinde, aynı isimli manastır kilisesi içinde, Serez'den gelen ve 1824 — 1826 yılları arasında iki sene patriklik yapan Hrisantos'un mezarı vardır. (10 Eylül 1834) te burada ölmüştür.

Mezar kitabesi şöyledir :

«Neredesin. Şimdi yine topraktan geldiğin yerdesin.
Avdet edip, bıraktığın toprağı tekrar alıyorum.
Ve artık fani olacağım,
Çünkü Allah davet ediyor,
Yerden ayrıl diyor.»

Bu mısraların kendi direktliği ile yazıldığı, altındaki şu ifadeden anlaşılabilir. Avramios Omiralis isimli şair mezar taşı isimsiz kalmasın diye şu mısraı ilâve etmiş:

«Bu patrik Hrisantos, daha sağiken direktif vermişki, mezarına bunlar yazılsın.» (3)

AHMET REFİK ALTINAY (1880 — 1937) (4)

(Muhararr — müellif — müderris — manzumeci — bestekâr — Sporcu — Hoca).

A. Refik Ürgüplü Körlükçüoğlu ailesinin (Abdülaziz'in vekilharcı) Ahmet ağanın oğlu olarak 1880 de Beşiktaş'ta Valdeçeşmesi'nde dünyaya geldi.

1898 de Harbiye'den —piyade sınıfı birincisi olarak— mezun olunca, yaşının küçüklüğü sebebiyle kıtaya verilmedi, muallim tayin edildi.

1907 de ona şöhretini temin eden İkdâm Gazetesi'nde —sıra ile— Lâle Devri, Tarihi Simalar, Köprülüler, Felâket Seneleri'ni tefrika etti.

(1) İlios (Yunan) Ansiklopedisi.

(2) Türk Ansiklopedisi C. IX.

(3) Kitabe manzumdur = Tercüme eden (Yetimhane Müdürü — H. Mavrofridis)

(4) I. A. Gövsa «Türk Meşhurları» nda doğum tarihini 1881 olarak gösteriyor.

Tarihi Osmanî Encümeni kurulunca, daimî aza kaydolunarak tarih tetkikleri için Fransa'ya gitti. (1)

1912 Balkan Harbi'nde ve 1913 te Harbi Umumî başında iki defa sansür umumî müfettişi oldu.

Bir makalesinde (Mısır meselelerini tahlil ederken) aynı soydan olan Sadriazam Sait Hilmi'yi sinirlendirdi, Ulukışla'ya (arpa ve saman memurluğu haysiyetini kıran bir vazife ile) sürüldü. Fakat hastalanarak İstanbul'a gönderilince Enverpaşa'nın delâletiyle affa nail oldu. Ve Başkumandanlığın emriyle (Hazinei evrak'ta) Türk muharebelerine ait vesikaları toplama diğer taraftanda askerler için «Tarihte Osmanlı Neferi» gibi destanlar yazmaya memur edildi.

Senè 1916 dır. Yeni Mecmua'da bir taraftan okuyucularının alâkasına emin olduğundan, bir taraftanda büyük bir kadirşinaslık örneği olarak, iki kuşe kâğıt onun tarihi makalelerine tahsis edildi.

Daha sonra bir çok millî, tarihi kitaplar kaleme aldı.

1917 de Mehmet Akif'ten boşalan İstanbul Darülfünûn'u Osmanlı Tarihi müderrisliğine, kısa bir müddet sonrada Türkiye Tarihi müderrisliğine tayin edildi. 1924 te Abdurrahman Şeref vefat edince, henüz bir yaşını dolduran Türkiye Cumhuriyeti'nin (Türk Tarihi Encümeni) reisiğine getirildi. Fakat çıktığı bu zirvede durması kolay olmadı. Evvelâ Fuat Köprülü —ki her kese otoritesini kabul ettiriyordu— encümen reisiğine intihap edildi. Sonra Üniversite islahatında müderrislikten affedildi. Bu ise onun için maddi ve manevi bir darbe oldu. Hayatının son günlerini adaların asüde köşelerinde, adeta münevverlerden kaçarak uzun senelerin yorgunluğunu çıkarmaya çalıştı.

O, berrak, vazih bir mizaca sahip değildi. İzahını bulamamış bir insandı. Daima içli oldu. Bu husus ise mizacını gayri vazih yaparken, diğer bir veche ilede onda san'atkâr (manzumeci — bestekâr) haleti meydana getiriyordu.

«Gönül» adlı kitabında topladığı manzume ve şarkılarını kaleme alırken, alkole de kendini kaptırdı. Gönülleri dolduran şarkıları yalnız onu neş'elendiremedi. Ekseriya yorgun, alkollü ve bedbin, maddî müzayaka içinde ada yollarında ayaklarını sürüdü. Zaruret sebebiyle, parça parça kütüphanesini satılığa çıkardı ve nihayet 10 Birinciteşrin (Ekim) 1937 de Haydarpaşa Hastanesi'nde öldü, Vasiyetine uyularak Büyükada'da Tepeköy mezarlığına gömüldü. (2)

Mezarlığın kapısından girince hemen sol tarafta, büyük bir kitap şeklinde açılmış manalı mezar taşı ve mezarı İstanbul Belediyesi tarafından yaptırılmıştır.

Kitapları: Tercüme olarak altı, telif olarak ikiyüzü mütecevizdir.

Bir muharririmiz hayatını ve sanatını aşağıdaki satırlarda vuzuhla gerçevelemiştir. «... İmparatorluğun son ve halkın ilk tarihçisi, yaptığı

(1) Aylık Ansk. (Seri: 1)

(2) aynı eser.